

Van Den Herd

tijdschrift

van de

HEEMKUNDEKRING DE HEERLIJKHEID OIRSCHOT

=====
Jaargang 14 nummer 2 - juli 2007
=====

Redactie: Clari van Esch-van Hout

Straten 16
tel. 575260

Hanneke v.d.Bogaart-Vugts

Molenstraat 12
tel. 572221

Ans Verhouden - Vermeulen

Snellaertsstraat 16
tel. 572303

Lay-out: Jack van Nunen
Ans Verhouden - Vermeulen

Overname van artikelen is toegestaan met bronvermelding.
ISSN 1387 - 2060

Openstelling heemkamer

Sint Jorishof 51a

5688 BL Oirschot

Gedurende de zomertijd: maandagavond van 19.00-21.00 uur

Gedurende de wintertijd: maandagmiddag van 14.00-16.00 uur

In de vakantiemaanden juli en augustus is de heemkamer alleen na afspraak geopend.

Kopij voor de volgende uitgave kunt u tot 1 oktober a.s. aanleveren.

De redactie kan de historische juistheid van de inhoud van de artikelen niet in alle gevallen controleren; eventuele onjuistheden zijn voor rekening van de auteur.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Het is al weer een half jaar geleden dat de jaarvergadering plaatsvond. De nieuwe bestuursleden raken ingewerkt. U hebt dit al gemerkt aan de zomere excursies die zij voor een groot gedeelte hebben verzorgd. De lezingen waren eveneens zeer gevarieerd met Jan Franken over de Brabantse hertogen, Cor Swanenberg over Brabantse spreuken en Piet Beekman over Moderne Monumenten. Ook de Open Monumentendag in september staat in het teken van deze moderne monumenten.

Verder draait de heemkamer op volle toeren. We hebben van het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven kopieën ontvangen van schepenprotocollen (1463-1776), verpondingsregisters (tot 1808) en notariële repertoriën (1463-1776). **Kom gerust eens kijken.** Ook werkgroepen komen samen in de heemkamer, bijvoorbeeld de werkgroep Archeologie die inmiddels een goed gesprek heeft gehad met de gemeente over de invulling van het gemeentelijk archeologiebeleid. Later hoort u hier meer over.

Het programma voor de tweede helft 2007 is nog in voorbereiding. Data zijn al wel bekend. Zaterdag 15 september vindt de jaarlijkse fietstocht plaats. Lezingen worden gehouden op donderdag 18 oktober, 15 november en 20 december. **Het is de bedoeling dat één avond ingevuld wordt door onze eigen leden.** Dat kan bijvoorbeeld door het vertellen van een kort verhaal of een korte presentatie over een verzameling, hobby of een andere activiteit. Graag zo snel mogelijk aanmelden bij ondergetekende.

Als proef vinden de lezingen deze keer niet in de Zwaan plaats maar elders rond de markt. In de jaarvergadering 2008 kunt u dan zelf meebeslissen hoe we hier mee verder gaan. De laatste activiteit van dit jaar is natuurlijk de voettocht op 28 december naar de H. Eik. Voorzover nog niet voorbij wens ik u een fijne vakantie toe en tot ziens.

Jac Klaassen, voorzitter. Telefoon 0499-571617

GEZOCHT EN GEVONDEN

door Gerard Smetsers

Ik kreeg van iemand te heure dè dees boerderèjke ston op de Hakkelare bè de kepel en det wier bewond dur Wim Smulders (in Orskot beter bekend ès Wim Speul). Mèr toen ik doar ging buurte leek 't 'r nog nie op.

't Volgende advies was Beerseveld 20 van de fam. v. Gèesel, mer ok dees bleek 't nie te zèn. Mèr alle goei dinge in driën was ok hier van toepassing. Uiteindelijk kwaam ik ut bè Piet Swaans (Zwons op z'n Orskots) in Sporning en die vertelde men 't volgende verhaal.

't Boerderèjke stond on de Lubberstroat. Es ge vanaf de Sporningseweg de Lubberstroat inrèjt komde on de linkerkant én zèjstroat 'De Mousten' tege. Zo'n 30 meter doar vurbèj on de linkse kant stond dè gedoentje. 't Boerderèjke waar van Jan Huybrechts mi d'n bèjnaam 'Jan d'n Dekker'. In 't huske wonde Jan Koolen mi z'n vrouw Maria Roosen (Mieke). Toen hunne zoon Doris Koolen trouwde is ie bè moeders ingetrokken en nodderhand is ie nor d'n Aawe Grintweg verhuisd.

Mieke ha 't vruchtgebruik van 't boerderèjke zolang ès ze leefde. In de dertiger joare is 't huske dur Jan Huybrechts geschonken on de Sporningse kerk die toen nog gebaauwd moes worre.

Toen Mieke Koolen op 27 oktober 1937 stierf, hi Janus Zwons 't boerderèjke gekocht. Janus is geboren in Orskot op 1 april 1896 en op 2 juni 1994 gesturve in Boksel. Toen Janus dood was is alles gesloopt.

P.S.: in 1973 is dit boerderijtje gefotografeerd en opgenomen in het boek 'Oirschot in Beeld' van Frits Wijn.

STRAATNAAMGEVING

Onderstaand beschrijft Jacques van de Ven de verwarring die kan ontstaan bij het toekennen van straatnamen. Hoe zit het nu precies met Ekerschot?

Ekerschot maakt topografisch gezien deel uit van de Boterwijkse akkers. Boterwijk met als centrum die scherpe bocht in de Spoordonkseweg waar eens café De Boterbloem was. Ver daar vandaan liggen ook akkers die in de volksmond kloosterakkers heten. Dat men deze akkers nu aanduidt met Boterwijk schept verwarring, immers de Boterwijksestraat loopt van Den Heuvel naar Boterwijk maar *is* geen Boterwijk.

Zo ook leidt het wel eens tot verwarring dat een projectnaam gekozen moet worden voor stadsuitbreiding. Dit was ook het geval bij de witte wijk rechts van de Spoordonkseweg waar de straten appelnamen hebben. Projectnaam 'Ekerschot'. Logisch, maar onbedoeld zal de latere naam voor deze wijk niet anders zijn. Bedoelde wijk ligt deels op een perceel met de naam 'Moosbroek'. Helaas is deze naam al gebruikt voor een straat in De Pullen. De naam Moosbroek duidt op een zompig vloeiveld aan het einde van een open riolering. Vanaf de markt liep vroeger een vieze sloot door de Nieuwstraat. Deze sloot eindigde in een vloeiveldje met de naam Endepoel. Deze naam is later foutief Eendenpoel gaan heten. Door stadsuitbreiding noodzakelijk werd de vieze sloot doorgetrokken en het vloeiveld verlegd naar de Spoordonkseweg waar nu de nieuwe wijk Ekerschot is. Afvalwater is moos en lage natte grond is broek. Wat Ekerschot betreft moest er ook een naamsverandering komen immers de wijk Ekerschot en de straat Ekerschot zijn niet met elkaar verbonden. Het oorspronkelijke Ekerschot kreeg de naam Ekerschotweg, zo werd ons destijds meegedeeld. De namen van de nieuwe straten hebben wij ingediend en die zijn gekozen. In eerste instantie kozen we voor namen van onderdelen van een boerderij omdat Ekerschot immers een zeer oud boerenbedrijf was. Omdat een van de namen De Geut was werd dit plan afgekeurd. Niemand zou

immers in De Geut willen wonen. We kregen de boodschap om appelrassen te noemen zonder het woord appel daarin. Een rassenlijst biedt hierbij uitkomst. Een uitbreiding van wijk Ekerschot in de toekomst zou dan perennamen krijgen zonder het woord peer daarin. Een enorm uitgebreide rassenlijst heeft hierbij toch zijn beperking. Ten eerste zijn er zeer veel Franse woorden in perenrassen en ten tweede ken ik persoonlijk uit de volgende rij perenrassen er slechts twee: Boerengroentje, Goudbal, Jut, Kleermaker, Mooi Neeltje, Winterloutje, IJsbout, Zwaanhalsje. Uitgangspunt van straatnaamgeving is en blijft dat het duidelijkheid moet verschaffen als het gaat om het vinden van een adres. Tevens dient een adres eenvoudig te schrijven, te spellen, te lezen en uit te spreken te zijn.

COLLEGES REGIONALE GESCHIEDENIS BRABANT

Twee redactrices van Van Den Herd, Ans Verhouden en Hanneke van den Bogaart, hebben met veel plezier de hoor- en werkcolleges Regionale Geschiedenis Brabant gevolgd. Zij kunnen deze colleges warm aanbevelen aan onze lezers. Jaarlijks wordt deze cursus gegeven door prof. Arnoud-Jan Bijsterveld aan de KUB in Tilburg. Leden van een heemkundekring hebben gratis toegang.

Ter afsluiting hebben de deelnemers aan het werkcollege een werkstuk geschreven. Eén van de deelnemers schreef een artikel over de geschiedenis van de fiets, waarvan onderstaand een samenvatting. Omdat er tot 23 september een tentoonstelling over oude fietsen in museum De Vier Quartieren is, zijn wij André Strooper erkentelijk dat wij als aanvulling op deze expositie met zijn werkstuk deze achtergrondinformatie kunnen geven.

FIETSEN IN BRABANT VAN 1881 TOT 1900

door André M. A. Strooper, Oss, 01-05-2007

VAN 1881 TOT 1890: de uitvinding van de fiets

De fiets, of wat ervoor door moet gaan, is nauwelijks uitgevonden. De eerste fietsen worden 'laufmaschine', 'vélocipède', en wat later 'Draisine' genoemd omdat Freiherr Karl Drais geldt als de enige echte bedenker. Deze slimme uitvinder uit Baden heeft in 1817 patent aangevraagd op een 'laufmaschine', een toestel van hout met twee achter elkaar geplaatste wielen waarvan de voorste beweegbaar (stuurbaar) was door middel van een handel.

Het idee dat je op zo'n voertuig je evenwicht kunt houden, is zo revolutionair dat veel mensen hun ogen zelfs niet kunnen geloven bij de vele demonstraties die Drais geeft.

Zijn succes is matig, ook en misschien wel vooral, door de politieke verwickelingen in zijn land. Hij doet afstand van zijn adellijke titel en wordt daarom na 1848 verguisd door zijn voormalige medestanders die toen ook zijn uitvindingen belachelijk gingen maken.

De wereldtentoonstelling van 1867 in Parijs heeft een grote rol gespeeld in de verspreiding van de 'Vélocipède', het zogenaamde 'Michaux-model' met trappers aan het voorwiel. Dit model is ontworpen en gepatenteerd door de mechaniker Pierre Lallement. Na onenigheid met zijn werkgevers, de gebroeders Michaux, verhuist Lallement naar Amerika en voeren de gebroeders Michaux de productie van de vélocipède sterk op.

Brabant doet niet mee in de vroegste ontwikkeling en verbetering van de techniek van de fiets.

De eerste fietsen in Nederland verschijnen rond 1860 en zijn meegenomen uit Frankrijk of Engeland. Ze worden veelvuldig nagemaakt en/of aangepast en verbeterd door wagenbouwers en smeden, die vanuit hun beroep goed met hout en ijzer overweg kunnen. Fietsen worden ook vaak verhandeld door naaimachine-handelaren, blijkbaar destijds een verwante technologie.

In 1868 begint J. T. Scholte in Amsterdam een handel in geïmporteerde fietsen. Later gaat hij ze zelf nabouwen in zijn eigen metaalwarenfabriek. H. H. Timmer, een wederverkoper van Scholte, gaat zijn fietsen ook verhuren en richt een fietsrijschool op in een manege in Amsterdam. In 1868/69 verschijnen ook de eerste meldingen van vélocipèdewedstrijden.

De Deventer smid Henri Burgers begint met het nabouwen van de ‘Michaux’-vélocipède van Pierre Lallement. In 1870 start hij in zijn nieuwe fabriek met de productie van houten en later metalen vélocipèdes. Deze fabriek groeit uit tot de ‘Eerste Nederlandse Rijwielfabriek’ de ‘E.N.R’, die tot ver in de twintigste eeuw blijft bestaan.

In 1871 wordt, ook in Deventer, de eerste Nederlandse fietsclub opgericht ‘Immer Weiter’ en in 1892 start ‘Gazelle’ succesvol in Dieren. Oost-Nederland blijkt dus al vroeg fietsminded.

Wanneer en hoe komt de fiets in Brabant?

De eerste vermeldingen van fietsen in Brabant, toen nog vélocipèdes of wielers genoemd, zijn uit de jaren tachtig van de negentiende eeuw.

In 1881 begint B. A. Jansen uit 's-Hertogenbosch met het importeren van fietsonderdelen uit Engeland. Hij zet die in zijn eigen werkplaats in elkaar en verhandelt ze zelf of via agentschappen als ‘Sparkbrook Cycles’ in heel Nederland en zelfs naar het buitenland en Nederlands-Indië. Hij richt een rijwielschool op aan de Zuid-Willemsvaart ‘naar de laatste eisch des tijds’ met stootkussens om de palen en tegen de muren.

In 1883 nemen drie mannen uit Breda deel aan de oprichtingsvergadering van de ‘Nederlandsche Vélocipédisten Bond’ (N.V.B), de latere ‘Algemene Nederlandse Wielrijders Bond’ (A.N.W.B.). Eduard Lips, Theodoor Lips en Leonard Ingen Housz. zijn daarmee de eerste drie, min of meer, geregistreerde fietsers van Brabant.

Het is de tijd van de ‘hoge bi’, de fiets met één groot wiel, massieve banden, trappers aan de vooras en een hoge zitpositie. Gevaarlijk, want hij slaat gemakkelijk over de kop, zeker op de doorgaans slechte wegen. De fiets is erg duur en vereist een behoorlijke hoeveelheid acrobatiek. Daardoor is fietsen louter een sportieve activiteit voor elitaire jonge mannen.

De ‘gewone man’ maakt vaak voor het eerst kennis met de fiets tijdens een demonstratie of als kermisattractie, soms op de draaimolen. Spectaculair om naar te kijken, maar zeker niets om zelf te gaan doen en je leven te wagen. De sportieve jonge dandy showt zichzelf in speciale kleding in parken en op landgoederen en laat door uiterlijk en gedrag zien hoe welgesteld hij is en hoezeer hij meegaat met de vooruitgang.

Op 4 april 1886 richten de Brabantse A.N.W.B.-leden de Wielrijders Club ‘De Snelheid’ in Eindhoven op: de eerste Noord Brabantse wielrijders-vereniging. Ze benoemen een hoornblazer (voorfietsers met trompet) om hun komst aan te kondigen en te waarschuwen tijdens hun clubrit op de eerste zondag van de maand. ‘Captain’ wordt W. M. Aertnijs (de man die later als derde in Nederland een automobiel kocht en zich intensief heeft bezig gehouden met de autohandel). Er zijn acht leden uit de hogere klasse. Men draagt het voorgeschreven clubuniform en alleen A.N.W.B.-leden worden toegelaten op de maandelijkse clubrit.

Nog in december van dat jaar wordt door A.N.W.B.-leden de ‘Noord Brabantse Wielrijders Kring’ opgericht, voornamelijk om het werk van de A.N.W.B. te stimuleren, maar ook organiseren ze zelf tochten en wegwedstrijden. De eerste wedstrijd die op 20 maart 1887 door de Kring wordt georganiseerd gaat vanuit Breda, via Made, Geertruidenberg en Zevenbergen weer terug naar Breda. Er zijn acht deelnemers en de reeds genoemde Aertnijs wordt eerste in de tijd van 2 uur en 55 minuten. Op 30 mei 1887 volgt een tweede wedstrijd vanuit Stratum naar Weert en terug over circa 60 kilometer. Aertnijs wint weer nu in 2 uur en 24 minuten. De feestelijke intocht vindt plaats onder begeleiding van de harmonie en na de prijsuitreiking is

er een diner met een harmonieconcert door ‘Apollo’s Lust’ in de tuin achter herberg St. Joris.

Inmiddels is in 1886, onder andere door de ‘fietsenmaker’ B. A. Jansen, de Bossche Wielrijders Kring (B.W.K.) opgericht met als doel gezamenlijke tochten te rijden.

Lid kon men worden als men A.N.W.B. lid is, in het bezit is van een rijwiel en dit ook kan berijden (dus niet alleen een statussymbool).

Naast het organiseren van toertochten schrijft de B.W.K. ook wedstrijden in hardrijden en langzaamrijden uit.

De eerste langzaamrijwedstrijd vindt plaats op de Parade naast de Sint Jan in 's-Hertogenbosch op 15 mei 1887. De winnaar doet 1 minuut 11 seconden over de 50 meter.

Op dezelfde dag vindt een hardrijwedstrijd plaats van 16,7 kilometer langs de Zuid Willemsvaart. Er zijn tien deelnemers, waaronder de gebroeders van Lanschot, die met hun tandem 49 minuten nodig hebben. De winnaar fietst deze afstand in 42 minuten. Er wordt gewerkt met ‘voorgiften’, maar hoe de wedstrijdcommissie die vaststelt is niet duidelijk. Iedere deelnemer krijgt een ‘onbekende’ verrassing.

De B.W.K. looft een zilveren medaille uit aan ieder die in augustus 1887 honderd kilometer binnen zes uur kan rijden. Het lukt Van Stekelenborg, lid van ‘De Snelheid’ uit Eindhoven, op 25 augustus om de weg Eindhoven-Weert, tweemaal heen en weer te rijden in 5 uur, 50 min en 30 seconden (inclusief rustpauzes). Twee dagen later lukt het slechts twee renners, waaronder W. M. Aertnijs, de eindstreep te bereiken bij een wedstrijd in Nijmegen. Beiden rijden onder de zes uur en krijgen dus behalve hun prijs ook de zilveren medaille van de B.W.K..

Op 9 oktober wordt Aertnijs tweede bij een wedstrijd over 28 kilometer en 800 meter langs de Zuid Willemsvaart naar Schijndel en terug. Driehonderd meter voor de eindstreep ‘schuift zijn wiel uit’ en valt hij van zijn fiets. Met slechts één trapper haalt hij de finish. Dit duidt op een doortrapper, de ‘freewheel’ moet immers nog uitgevonden worden.

In 1888 richten enkele notabelen uit Lith, een klein dorp aan de Maas, de ‘Lithse Wielrijders Club’ op. Deze club sluit zich direct aan bij de A.N.W.B.. Curieus is dat een klein vissersdorp eerder een fietsclub heeft dan de grote steden in Brabant. Er moeten enkele vooruitstrevende mensen gewoond hebben!

In 1888 telt de Noord Brabantse Wielrijderskring honderd en zeventien leden, verdeeld over vijf afdelingen: ’s-Hertogenbosch, Breda, Eindhoven, Tilburg en Helmond/Cuyk. Al spoedig vormen Eindhoven en Helmond een combinatie. De afdelingen willen het wielergebeuren in de provincie bevorderen en het werk van de A.N.W.B. ondersteunen. Ze willen bevordering van het gebruik van de fiets nastreven door wegeverbetering, wegbewijzing, het uitgeven van kaarten met fietsroutes en het oprichten van clublokalen met hulpkisten ten behoeve van reparaties (de latere A.N.W.B.- bondshotels). Verder worden door de Bossche Wielrijders Kring wedstrijden georganiseerd. Op 8 september 1889 is er een wedstrijd over 7000 meter op ‘een goede grintweg’ van sluis I naar de Dungense brug. Kampioen van Den Bosch wordt Klaas Pander uit Haarlem, bekend geworden als trainer van Jaap Eden. Pander rijdt op een ‘Sparkbrook’ van de firma B. A. Jansen, die er onmiddellijk reclame mee gaat maken.

Fietsen is vanaf het begin een complex van belangenverstrengeling geweest. Iedereen probeert een graantje mee te pikken. De elite in de clubs en de fietskringen organiseren tochten en wedstrijden vanuit hun clublokalen. Het is heel aantrekkelijk om met de beste rijders reclame te maken voor fietsmakers en later de fietsindustrie. Zeker toen de kranten spectaculaire verslagen gingen maken van de sportieve verrichtingen tijdens lange afstandstochten en wedstrijden. Organisatoren, media en industrie zijn vanaf het begin financieel betrokken geweest bij de introductie van de fiets.

De ‘gewone man’ in de stad en op het platteland heeft geen geld en geen vrije tijd om zelf te fietsen, maar komt wel massaal kijken naar dat nieuwe vehikel en hun indrukwekkende berijders.

Afsluiting introductieperiode

De eerste introductieperiode van de fiets in Brabant loopt rond 1890 ten einde. In deze tijd is de fiets (model Michaux en de hoge bi) vooral als sportmiddel gebruikt door jonge mannen uit de rijke elite in de steden. Zij hebben geld en vrije tijd genoeg en lopen daardoor voorop bij de introductie van de fiets in Brabant.

IN EN ROND 1890

In 1890 telt de A.N.W.B. in de Brabantse steden een beperkt aantal leden: Eindhoven: 6, Breda: 29, Tilburg: 14, Den Bosch: 31, Helmond: 9.

Opkomst van de fiets

Twee mechanische verbeteringen hebben geweldig bijgedragen aan de popularisering van de fiets:

1. Twee gelijke wielen en kettingaandrijving op het achterwiel: het zogenaamde ‘Safety model’, dat veel veiliger is en ook door ‘normale’ mensen, waaronder vrouwen (!), bereden kan worden.
2. De oppompbare flexibele luchtband, die de massief rubberen band vervangt. Deze binnen- en buitenband geven een veel betere schokdemping dan de houten wielen en dus meer comfort.

Het resultaat van deze uitvindingen is een versnelde popularisering van de fiets. Amerika beleeft een ongekennde ‘bicycleboom’. In Europa, met Engeland, Frankrijk en Duitsland voorop, gaat de fietsindustrie ook massaal produceren en de prijs verlagen om daardoor een nieuwe markt te creëren.

In Brabant komt nauwelijks of geen fietsindustrie van de grond. Maar Nederlandse bedrijven als Burgers, Fongers, Simplex en Gazelle (en goedkope import) zorgen ervoor dat er veel meer fietsen

gekocht worden door mensen die zich voorheen geen fiets kunnen veroorloven.

In de Brabantse steden schaft de middenklasse zich steeds vaker een fiets aan voor beroep en vermaak.

De oprichting en doelstellingen van de ‘Meierijsche Wielrijders Kring’ in 1891 zijn illustratief voor deze nieuwe, meer recreatieve richting. De M.W.K. streeft naar een clublokaal in elke gemeente.

Hier kunnen leden bij pech hun ‘machine’, zoals de fiets toen genoemd werd, repareren met de gereedschappen uit de aanwezige hulpkist. Maar bovenal moet men er ook kunnen restaureren. Het bestuur kan ter vergadering al meedelen dat zeven restaurateurs bereid zijn om mee te doen. De clublokalen spelen een belangrijke rol bij de tochten en de rennen van de M.W.K., evenals de plaatselijke harmonieën. Er wordt veelvuldig aangelegd en de muziek verhoogt de feestvreugde. Veel ontmoetingen worden besloten met een toespraak en concert. In 1895 wordt de M.W.K. aangenomen als lid van de A.N.W.B. en hoewel de A.N.W.B. nog tot 1898 zelf rennen organiseert, wordt ook bij deze landelijke organisatie de gezelligheid steeds belangrijker geacht.

Uitwisselingen met de fietsclub ‘Echo-Vélo’ uit Turnhout, lichtjesrouten tijdens de kermis, versierde fietsen in optochten, pelgrimstochten op de fiets, het zijn allemaal tekenen dat er een fietscultuur in Brabant aan het ontstaan is. Maar dat ging niet zonder slag of stoot.

Weerstand tegen de fiets

Koetsiers van rijtuigen en wagenmenners zien fietsers niet graag. Het paard kan schrikken van zijn stalen naamgenoot en op hol slaan. Op het platteland gelooft men dat koeien spontaan stoppen met melk geven bij het zien van een fietser.

De koetsier petst dus wel eens met zijn zweep richting fietser, de plattelandsjeugd molesteert dan ook menig fietser die zich over de buitenweggetjes waagt en de erfhond hangt aan broekspijpen bij het passeren van een boerderij. De ‘wielers’ gaan zich bewapenen. Stok,

zweep en zelfs revolvers aan het stuur worden uitgetoet. De A.N.W.B. is tegen de bewapening en probeert op andere manieren de veiligheid te bevorderen via beleidsmaatregelen. De dreigingen zijn een reden om zich te organiseren in clubs om er gezamenlijk op uit te trekken. Het sociale aspect uit noodzaak geboren!

Fietsen leidt tot een grotere individuele vrijheid. De actieradius wordt vergroot en controle op de bewegingsvrijheid wordt moeilijker. Dit leidt met name op het platteland tot weerstand tegen het gebruik van de fiets. De jeugd kan zich makkelijker verplaatsen en bijvoorbeeld de kermessen bezoeken in naburige dorpen, afspraakjes maken en alles wat kan leiden tot minder controlebaar en mogelijk ongewenst gedrag.

Vooraf ook de fietskleding voor vrouwen is vaak het onderwerp van hevige discussies. De broekrok waait over uit Amerika en is een complete revolutie. ‘Dat kan helemaal niet’, ‘de wereld zal vergaan’ en ‘het is de duivel zelf die hiervoor zorgt’. Wee het meisje dat zich op een fiets vertoont. Plaatselijke pastoors en kapelaans ageren heftig tegen het fietsgebruik, met name door meisjes en vrouwen. Ter illustratie een stukje uit een interview met Ko Maas (1888-1983), waarop hij reageert op de vraag of vrouwen ook fietsten: “Feitelijk niet. Er was een zekere pastoor uit Kruisland, zijn broer was bisschop. Hij had een meisje op de fiets gezien. Ik ben er bij geweest in de kerk. Ik dacht dat ie de preekstoel afbrook, zo ging ie te keer. Dat mocht niet ...”

De Rooms Katholieke Kerk (want daar hebben we het in Brabant natuurlijk over) heeft nooit een algemeen fietsverbod uitgevaardigd. Toch is ze aanvankelijk sterk tegen het fietsgebruik door gewone mensen. Vrouwelijke religieuzen krijgen een rechtstreeks fietsverbod van de bisschop. Priesters en paters worden gemaand tot matiging van het gebruik van de fiets en verboden de fiets te gebruiken bij het dragen van de hostie, noodgevallen uitgezonderd!!

Nog in 1938 vaardigt Mgr. Diepen, bisschop van 's-Hertogenbosch, per decreet richtlijnen uit met beperkingen ten aanzien van het gebruik van de fiets.

Gebruik van de fiets als transportmiddel

Rond 1890 wordt de fiets voor het eerst gebruikt als praktisch vervoermiddel door beroepsgroepen die zich regelmatig moeten verplaatsen. Politieambtenaren krijgen fietsen. Ook het leger gaat gebruik maken van fietsers, eerst vrijwilligers, maar later wordt ook een regulier rijwielregiment en zelfs een rijdend militair orkest geïnstalleerd. Artsen, vroedvrouwen, verpleegkundigen en andere hulpverleners gaan voorop bij de verdere introductie van de fiets als gebruiksvoorwerp.

Voor arbeiders is de fiets nog te duur, maar de middenstand gaat de zware transportfiets en de bakfiets gebruiken ter vervanging van de paardenkar en zeker ter vervanging van de hondenkar, waartegen wettelijke maatregelen ingevoerd worden ter bestrijding van dierenleed.

Voordeel is dat fietsen geen honger krijgen, niet uitgeput raken, minder verzorging vragen en geen voedsel nodig hebben. Wel kunnen fietsen kapot gaan, dus er ontstaan rijwielherstellers, die vaak ook de verkoop behartigen. Top van de branche was de 'erkende A.N.W.B. Bondsrijwiel-hersteller'. De branche heeft inmiddels ook zijn eigen organisatie: de R.I. of 'Rijwiel Industrie' opgericht. Dit wordt later de R.A.I. ofwel 'Rijwiel en Auto Industrie'. Een belangrijke reden voor de oprichting van de R.A.I. is de wildgroei aan tentoonstellingen, demonstraties en exposities. Die worden nu geconcentreerd eenmaal per jaar georganiseerd. De huidige R.A.I. in Amsterdam is er nog een overblijfsel van.

Rijwielbelasting

In 1895 wordt in Noord-Brabant, in navolging van België en de gemeente Gouda, een provinciale belasting geheven op het fietsgebruik op de provinciale wegen. Met een fietskaart als betalingsbewijs (die je moest kunnen tonen), mocht je gebruik

maken van de meestal doorgaande provinciale wegen. Niet bepaald fietspromotie dus. Brabanders blijken echter inventief in het omzeilen ervan want de controle is moeilijk.

Snel hierna komt er een nationale belasting op de fiets als onderdeel van de personele belasting op luxe goederen (met uitzondering voor de mensen die de fiets gebruiken voor hun beroepsuitoefening) en is de provinciale belasting weer snel van de baan.

Dat de fiets de voorloper is van de motorfiets is algemeen bekend. Minder bekend is het feit dat de fiets ook de directe voorganger is van de auto. De Duitse fietsfabrikanten Opel en Benz zijn hiervan

een sprekend voorbeeld. Ook heeft de fiets een doorslaggevende rol gespeeld bij de ontwikkeling van het eerste

vliegtuig. De gebroeders Wright, de eerste vliegers, zijn fietsenmakers van origine.

Geraadpleegde literatuur:

- Autenboer, E., Het 'vergeten' verleden. De contacten tussen Tilburg en Turnhout (1850-1914) *Geworteld in Taxandria. Tilburgse Historische Reeks I* 1992, p. 199-222
- De Vierschaar*, nr. 2 (1983) 3-21, 16, In gesprek met... Ko Maas (1888-1983)
- Diepen, A.F., *Statuta Dioecesis Buscoducensis* (z.p. 1938)
- Fuchs, J.M., *Allemaal op de fiets in Amsterdam*, (Amsterdam 1978)
- Hogenkamp, G.J.M., *De Geschiedenis van Burgers Deventer is de geschiedenis van de fiets*, (z.p. 1939)
- Otten, G., Ach Lieve Tijd, Acht eeuwen Breda, Bredanaars en hun vertier in: Boven, M.W. van, e.a. red. *Ach Lieve Tijd Breda* (Zwolle 1986) nr. 4, p. 79-98
- Spoorenberg, J., Fietsen in Eindhoven 1886-1920 I
- In: 't *Gruun Buukske 16* (1987) p. 19-32
- Ter Gouw, J. *Volksvermaken* (herdruk Amsterdam z.j.) (oorspronkelijke uitgave 1870)
- Veraart, F.C.A. *Geschiedenis van de fiets in Nederland 1870-1940, Van sportmiddel tot massavervoermiddel*, Afstudeerverslag TU Eindhoven 1995
- Vos, A., *Bernardus Antonius Jansen in de 'versnelling', de entree van de fiets*, in: P-J van der Heyden e.a. red. *Bossche Bouwstenen VIII ('s-Hertogenbosch 1985) p. 71-87*
- Vos, A., *De Bossche Wielrijderskring op de foto. Wielersport rond 1890, 's-Hertogenbosch 4 (1996) 2 p. 33-40*

VERSLAG JAARLIJKS UITSTAPJE HEEMKUNDEKRING

“Zijn we er nu allemaal, of missen we er nog een paar?”. Nicoline, die dit reisje organiseerde, had bij binnenkomst in de bus de namen al afgevinkt, maar toch was ze er nog niet zeker van of iedereen wel aanwezig was. Opnieuw een paar namen noemen en na een volmondig ‘ja’ van die personen kon het uitstapje beginnen. De chauffeur gaf nog een paar instructies over het omhoog en omlaag brengen van de stoelleuning en hoe heren bij hoge nood gebruik moesten maken van het toilet. “Als ik rem en je staat in het toilet, dan valt de klep van de wc naar beneden en dat kan pijn doen, dus ga zitten heren” was zijn advies.

Bezoek motel Van der Valk

De tocht zou ons voeren naar het Limburgse land. Veel eerder dan de meeste dachten waren we al in Heerlen. Want de tocht werd aangenaam gevuld met eindeloos gekeuvel en dan gaat het bij heemkundigen niet over de toekomst maar over het verleden, want de jaren die dit aardig op leeftijd zijnde gezelschap nog te gaan hebben, zijn aanzienlijk minder dan de jaren die ze al hebben gehad. Rond half elf belandden we in het Van der Valk-motel in Heerlen. De koffie stond al klaar. Letterlijk wel te verstaan, want van enige bediening was geen sprake. Op een tafel stonden een paar schalen met gesneden vlaai en een paar kannen koffie en thee. Je moest jezelf maar bedienen. Je kon ook nog een dot slagroom in de koffie of op de vlaai doen en dan maar zien dat je in de hectiek, waar 45 personen aan hun kopje koffie moesten zien te komen, ongeschonden met je vlaai en koffie je plaatsje weer kon bereiken. Van service, zo kenmerkend voor de horeca, was bij dit concern geen sprake. Goed, zonder morren werd nog een tweede kopje koffie door enkele vriendelijke dames van ons gezelschap ingeschonken en kon de excursie beginnen.

Landgoed Terworm

Sonja, onze hostess op de rondwandeling door het landgoed Terworm dat samen met een bezoek aan Nonke Buusjke de ingrediënten waren van deze studiereis, begon bij het nuttigen van het tweede kopje koffie al iets te vertellen over wat ons te wachten zou staan. Landgoed Terworm zou een paar jaar geleden, als de plannen doorgingen, worden omgevormd tot een groot attractiepark. “Daar hebben we ons gelukkig en met succes tegen verzet”, aldus Sonja, “nu is het een natuurpark gebleven. We gaan daar doorheen wandelen en als ik ergens bij stilsta dan heb ik daar iets te vertellen”. Het landgoed ligt achter het motel en na een wandeling langs wat weilanden kwamen we uit bij Eijckholt, dat al vanaf 1739 een ruïne is. En dat zal zo voorlopig nog wel blijven. Vlak daarbij is een grote vijver, waar een zwarte zwaan brutaal eens kwam kijken toen wij daar stonden. Op z’n rug zaten verschillende nakomelingen zich te koesteren in de zon. Want het weer was prima die dag. De wandeling ging langs de Eykendermolen, die in particuliere handen is. De molen is niet meer in gebruik maar het oude pand, daterend uit de dertiende eeuw, was prachtig gerestaureerd. Na nog wat fruitbomen bewonderd te hebben en een prachtige eeuwenoude plataan, die midden op een splitsing van weggetjes staat, naderen we het belangrijkste monument van het landgoed, hotel kasteel Terworm. Dit kasteel is al vele malen gerestaureerd en nu in gebruik als hotel,

waar de gasten een paar dagen verwend kunnen worden als er tenminste behoorlijk in de geldbuidel wordt getast. De tuin erom heen is een juweeltje, inclusief een schitterende orangerie. Een prachtplaats om trouwfoto's te maken, wat dan ook gebeurde. Het hotel mochten we niet van

binnen bekijken, want dat zou te storend zijn voor de gasten. Wel

konden we een bezoek brengen aan de binnenplaats. Daar werd door Sonja het een en ander verteld over de kasteelheren uit vroeger tijden en hoe zij zich beveiligden. Op de binnenplaats konden we door een blik door het raam de hotelkamers bewonderen, die daar in de bijgebouwen zijn ontworpen. Toen verder te voet naar het motel, waar we een lunch konden bestellen.

Nonke Buusjke

De tijd drong, want we liepen achter op het schema. Ook hier was de bediening aan de langzame kant. En het afrekenen had nogal wat voeten in de aarde. De bus stond al te wachten, want de volgende excursie stond op het programma. Een bezoek aan Nonke Buusjke.

Na een halfuurtje rijden op harde, halfharde wegen en zandpaadjes bereikten we dan eindelijk Nonke Buusjke. Dit vreemde en aparte oord ligt weggedoken in een afgelegen stuk bos, waar een zonderling zijn eigen leven probeerde op te bouwen. Hij was verstoken van iedere openbare

nutsvoorziening en hij zat daar natuurlijk ook nog eens illegaal. Maar ja, het werd gedoogd. Met als resultaat dat je in een wereld stapte van meer dan een eeuw terug. Hij maakte de huizen zelf van balken, takken met daartussen klei en verfde de buitenkant dan wit. Hij moest in z'n eigen onderhoud voorzien, maakte stroop, had zijn eigen smederij en bakte vlaaien in een met musterd gestookte oven. Bij de rondleiding, die een half uurtje duurde onder leiding van een gids, kwam je van de ene verbazing in de andere. De man is in 2001 gestorven en het geheel is nu ondergebracht in een stichting om dit aparte leven voor de toekomst te bewaren. Inmiddels kan iedereen die nog wat ouds heeft en er geen raad mee weet, daar terecht. Op het binnenplein is met bankjes en tafels een terras ingericht waar je

voor een euro koffie of iets fris kunt krijgen en natuurlijk een stuk Limburgse vlaai.

Terugreis en diner

Tegen half vijf kregen we het sein dat de bus weer vertrok richting Oirschot. Ook nu weer, omdat het zo gezellig was in de bus, was je zo weer terug in Oirschot. Bijna iedereen had ingeschreven voor het afsluitend diner bij de Zwaan. Helaas de schrijver van dit artikeltje niet, want hij kreeg de kleinkinderen uit Duitsland op bezoek en opa verlangt er na om deze apen van drie en vijf weer eens te zien. En omgekeerd is dat gelukkig ook het geval, want ze vlogen al naar de

deur toen ze mij aan zagen komen. Hoe het diner geweest is, kan ik dus niet verhalen. Maar dineren in een gerenommeerd restaurant zou garant moeten staan voor goede kwaliteit, en dat zal wel zo zijn geweest.

Jan Kuijpers,
geschreven daags na de excursie om zes uur 's morgens.

SCHUILEVINK

Deze keer wil ik het hebben over activiteiten op het gebied van rijmen en dichten, die bij mijn weten zijn ondernomen door Oirschotse personen, in het bijzonder over Schuilevink.

Ik weet best dat de degelijke, sociaal voelende man die onder die naam verborgen zit niet diegene is, die in ons dorp de meest talentvolle onder de woordkunstenaars was. Ik wil hem uit de vergetelheid halen, juist omdat het zo'n bescheiden persoon was.

Maar eerst een soort opsomming van mij bekende Oirschotse taalvirtuozen. Ik weet niet goed wat het verschil is tussen rijmen en dichten; het eerste wordt ooit minachtend 'rijmelen' genoemd. Dichten acht ik van iets hogere rang: laat ik zeggen een 'rijtjeshuis' tegenover een 'herenhuis'. Ik vat 'dichten' samen met de woorden: 'verzen maken, verzen opstellen'. In elk geval is zo'n kunstenaar erg gevoelig voor het schone en de ritmische vormen van taal. Bij Schuilevink komt daar nog bij dat de persoon zich niet op de voorgrond wil stellen. Neen, hij wil 'te schuile gaan', zich schuil houden. Vinken kwamen natuurlijk veel voor op de hei, waar de taalman Driek Welvaarts woonde. Vandaar zijn 'nom de plume': Schuilevink. Trouwens, de heidevink is eveneens een bekende naam in die contreien. De rest over Driek Welvaarts komt verderop.

De oudste, mij bekende schrijver-dichter schreef onder het pseudoniem 'Meester Maarten'. Hij schreef o.a. 'De Legende van O.L.Vrouw van de H.Eik', een ellenlang verhaal. Meester Maarten was (Mar)Tinus Kuijpers, die in Boxtel is overleden in december 1944. Deze Kuijpers heeft veel geschreven over verschillende namen, vooral over Oirschot en omgeving, Hij was met hart en ziel Oirschottenaar. 'De Legende' dateert van omstreeks 1890.

Een voor mij tot voor kort onbekende dichter in Oirschot was Johan Marie Schreppers (1861-1905). Hij schreef een boekje (dat ik bezit) 'De gedoofde Waschpit' met daarin gedichten zoals 'Dekaneistraat', 'Maria-eik', 'Boterpad', 'Dorp van herkomst' en 'Wandeling naar

Spoordonk'. Zijn stijl wijst op verwantschap met de Tachtigers. Hij heeft in de Dekanijstraat gewoond en stierf door de trap van een paard op de Oirschotse markt. Het paard stond daar uitgespannen en Johan liep hier te kort langs op de terugweg van kroeg naar huis. Aldus de gegevens in mijn boekje met twaalf sonnetten.

Ik laat verder de revue passeren: Sjefke van Haaren, die ondertekende met 'Joszep'. Sjefke was een broer van den ouwe Charles van Haaren en van Januske van Haaren, de kastelein van 'De Beurs'. Sjefke, getrouwd met Anna Nuyens, heeft veel gedicht en vooral veel voorgedragen. Ik heb er een grote bundel van. 't Is allemaal Oirschot, wat de klok slaat. Een andere broer was Louis van Haaren, die gemeentesecretaris van Venray was. Er is mij een gedicht uit 1907 van hem bekend. De activiteiten van Sjefke dateren al van vóór de Eerste Wereldoorlog.

Verder ben ik het gedicht 'Besluit' van iemand tegengekomen die ondertekende met 'W.v.d.S.' Mij onbekend wie dit is. Wie weet het? Dan kom ik op 'Driekske van 't Legend'. Dat was een creatie van Willem van Kollenburg (1901- 1962), Willem Kolle is handiger gezegd. Over deze man is al geschreven in '50 Jaar Heemkundekring'. Willem schreef korte versjes in onder andere 'Streekbelangen'. Jammer dat ik die niet allemaal bewaard heb. Het waren dikwijls rake opmerkingen over het dorpse leven.

Verder valt me nu in: brouwerszoon Gé de Kroon (1918 – 1979), die getrouwd was met Leny Joannes van Oud-Brabant en zij woonden later in Dordrecht. Gé schreef graag gedichten, veelal in het dialect en er zat altijd levenswijsheid in, o.a. over de H.Eik, maar ook over de Stratense kapel en natuurlijk over Cambrinus, de god van het bier. Er is een boekje van hem uitgegeven. Gé had gouden handen en zijn fantasie was bruisend van Brabantse plezierigheid. Behalve met verhalen en gedichten was hij veel bezig met penseel en beitel. Van dit laatste getuigen houten kunstvoorwerpen in de gelagkamer van Oud-Brabant. Zelf heb ik een mooi bewerkte duig van een bierton hangen met daarin gewerkt: Cambrinus, die de godendrank 'bier' schiep.

Ook zo'n dorpsfiguur met culturele inslag was Hein van den Eijnde (1920-2000). Hein had culturele kwaliteiten, zich uitend in een bundel gedichten, die is uitgegeven. Daarin komt de hele dorpsgeschiedenis tot leven in schone taaluitingen. Hij bezat die gave en was bijzonder gevoelig voor het schone van het leven. Verder was hij een principiële man wat zijn geloof betrof. Ik heb er veel mee gebuurd: hij 'nen borrel, ik 'ne pot bier. Niet vergeten mag ik Willem Iven, die in Oirschot in de Dekanijstraat heeft gewoond. Bijzonder mooi vind ik zijn boekje 'Orskot Ochottochot'. Hij is naderhand verhuisd naar Herpen en soms heb ik hem nog gezien bij een gildefeest in de contreien. Op de eerste plaats was Willem schrijver van verhaaltjes. De hoeksteen in het gemeentehuis bevat zijn tekst: 'Naar buiten steekt, dat in mij spreekt, wat in U woont, Gij d'andren toont'.

Het koppel Toke Lommers en Leentje van Kempen komt dan aan bod. Zij schreven onder andere 'In het Lommer van de Kempen', met recht Oirschotse gedichten te noemen. Het was hun beider hobby en met veel ammezuur is hun werk uitgevoerd, met liefde voor hun en ons Oirschot. 'Gedichte Gedachten' is ook van deze dames.

Ik kom bij Ad van den Bogaart, speciaal artiest op het gebied van musicals. Ik herinner me 'Oirschot allée' in het oude parochiehuis, 'Gemeenschap, gemeenschap' van 1973 bij de opening van het nieuwe gemeenschapshuis, 'Neem Kareltje nou'(1980) en 'Van Hoge Hoed tot Ragebol'(1997). Wellicht is er meer. De musicals waren plezierig en bevatten stof om over na te denken. Maatschappelijke problemen werden op de hak genomen en Ad heeft daar veel eer mee ingelegd. Verrukkelijk was het. Ad heeft bewezen talent te bezitten. Zit dat nu vastgevroren, daar in de Koestraat?

De nog praktiserende Jacques van de Ven wil ik noemen. Van hem zullen we wel meer horen en zien, hoop ik. Hij is erg actief mét zijn Alda in het bloeiende Rederijkersgilde van St. Katrien in Oirschot. Daar zitten veel poëzie-bedrevenen in. Eigenlijk zou ik die allemaal

moeten noemen, maar dat lukt me niet. Ik geef hen in zijn geheel een pluim voor hun activiteiten. Chapeau!

Over Christianne van de Wal hoor ik met veel lof te schrijven. Zij is steeds actief (trouwens op méér gebieden) en je vindt regelmatig uitingen van haar kundig, schoon werk. Ik had het in het begin over rijtjeshuis en herenhuis. Ik vergelijk haar dichtkunst dan met een villa. Haar oeuvre wordt steeds groter.

Drika Oppers-van Esch komt in het vizier, de kordate Drika uit de Termeidesteeg, die bundel op bundel uitgeeft en op diverse plaatsen optreedt. Drika rijmt over het eenvoudige, over het landelijke, over rontelom het huis, over bloemen en planten. Erg actief – ook op kerkelijk gebied – is deze vrouw. Zij gedraagt zich kranig en laat zien dat creativiteit niet alleen iets is voor hooggeleerden.

Schitterend vind ik dat. Drika woont heerlijk op Het Legend.

Nu ik aan deze uithoek van ons dorp denk moet ik constateren, dat het Legend en het Sneysend meer kunstzinnigheid opgeleverd heeft. Dan denk ik enigszins aan Driekske van 't Legend, maar vooral aan Jan van Hout, Driekzoon. Later woonde hij in Hapert en was erg actief en handig met de pen wat vertelsels en gedichtjes betrof. Op een ander gebied (maar even waardevol) van het Legend is Jan van Hout, Januszoon, maar die beschreef de natuur meer mondeling. Niettemin het vernoemen waard.

Maar ik ga nu van het ene eind van Oirschot, het Legend, naar het andere, de Hei. Daar leefde Driek Welvaarts, alias Schuilevink. Driek werd geboren in 1892 en is overleden in 1963. Zijn vrouw was geboren in Wouw en heette Beth van Tilburg. Zij kregen dertien kinderen. Dat was een hele 'bersie' zeiden ze vroeger, een hele 'klucht' kun je 't ook noemen. Ja, het was de tijd van de grote gezinnen: 'êrm minse plezier' zei men toen.'t Is misschien wel oneerbiedig gezegd, maar wel raak. Het volk houdt nu eenmaal van treffende gezegdes. Elke maandag hing de halve Hema van wit- en bontegoed aan de waslijn langs den hofpad! En dat elke week; alleen al voor die wasdag hulde aan moeder Welvaarts.

Waar woonde de familie Welvaarts? Destijds geheten Molenheide F 69, maar tegenwoordig Slingerbos 9. Aan de ene kant woonde Joant Willems, die al vroeg weduwe was. Zij had twee zonen: Jacq en Manus. De toegangsweg/oprijlaan naar het protestants kerkhof lag (en ligt) tussen hen beiden in. Aan de zuidkant lag een grote boomgaard met laagstam bomen. Daar woonde midden in een houten huis Jan Arts, die getrouwd was met Sjo Maus. Schuin tegenover woonde Dorke Pol in de oude boerderij van den ouwe Charles van Haaren, den houtbreker.

Driek werkte als leerlooier bij de gebroeders Hein en Januske Termeer. Vandaar dat Driek pruimde; hij pakte af en toe een pruimke zware drum uit een blikken doosje. Dat was toen veelal zo onder het werkvolk, want ge moest de handen vrij houden voor het zware werk. Een rolleke pruimtabak kon nog krèk. Hein Termeer zal wel een grote sigaar gerookt hebben uit een doos van Kiske van Vugt of van achter de toog van Princée. Driek (en zijn zonen) deden nog meer. Dat moest wel met zo'n groot gezin. 'Er komt veul kijke in een huishouwe' zei men vroeger. Zo is het. Hij haalde bijvoorbeeld ook geld op voor de verzekering Concordia, speciaal opgezet voor de kleine man. Alhoewel Driek uitsluitend lagere school had gehad, herinner ik hem als pienter, bijdehand en met een goed verstand bedeed. Hij had in Oirschot bijvoorbeeld de leiding van Herwonnen Levenskracht ter bestrijding van de volksziekte tering. Iets bijzonders: Driek was lid van de werkliedenbond St. Willibrordus, die onder leiding stond van Willem Berkenstein en Toon van Lijsdonk. Dat zal Termeer niet graag gehad hebben, maar Driek was een goeie vakman en men kon hem niet missen. Dat was in het begin van de strijd voor meer rechten voor de arbeider. Verder was hij actief voor het Wit-Gele-Kruis. Ik sprak al over de waslijn in den hof, ja, Driek teelde zelf van alles in zijn schone moestuin. Ik denk dat nu in Oost-Europa nog op die manier de eindjes aan elkaar gebreid worden. Wat deed Driek nog meer voor de kost? Hij was een hartstochtelijk jager en zal menig konijntje aan zijn Beth overhandigd hebben. Dat was erg welkom. Ook zullen er wel ieder

jaar één of meer varkens gekild zijn, voor eigen gebruik en voor de verkoop. Zo ging dat toen op veel plaatsen.

Ik kom aan een heikel punt: dit handwerk zal ik beschrijven. Nu moet ik in gedachten teruggaan naar mijn jeugd in de Molenstraat 39 (toen A 453). Ik ben er niet geboren (ik ben een echte Heikneuter) maar heb er mijn jongste jaren doorgebracht en ben daar ingetrouwd. Dat was in de crisisjaren vóór 1940. We hadden bij ons achter het huis een groot afdak. Aan een spijker hing een oude boodschappentas en daarin stopte ons moeder 's avonds gepast geld en 's morgens was het geld verdwenen en lagen er grote kluiten boter voor in de plaats. Verder weet ik uit mijn jeugd dat bij Driek achter een grote mustermijt lag. Vlak daarvoor (de achterkant lag tegen een muurtje) had Driek evenwijdig aan de mijt een draad tussen twee stevige palen gespannen. Die draad was verbonden middels een ijzeren ring met een lijn aan de halsband van de hond. De hond, Duc geheten, sprong nijdig blaffend op en neer. Niemand, ook de veldwachter niet, durfde dicht bij Duc en dus dicht bij de mijt te komen. Daarin lag 'ter schuile' Belgische boter. Zo heb ik het horen vertellen.

Bij Termeer zal Driek veel 'op de been' gestaan hebben. De benenwagen had ook ander werk te doen, zelfs bij nacht en ontij: loopwerk tussen de grens en de Hei in Oirschot, veelal hei en velden doorkruisend. De waren vervolgens aan huis bezorgen leverde het grootste gevaar op. Daarvoor werden de grotere kinderen ingeschakeld met rollend vervoer, werd mij verteld. Heel gewoon: de kinderwagen. Die was hoognodig in een dergelijk groot gezelschap. De zuigeling kwam heel eenvoudig op de boter te liggen. Onderin werd er een ruimte voor ingericht en de oudste meisjes reden daar mee rond, ongestoord. Wie zou zo'n lief tafereeltje staande houden?! Mogelijk alleen een belangstellende buurvrouw met de vraag 'hoe heet den deze, houdt jullie moeder hem zelf?' Het spul kwam zo in het hele dorp terecht.

Uiteindelijk gaat dit verhaal over de kunst van het dichten en rijmen. Driek had gevoel daarvoor, daarom mijn hulde voor zijn culturele

inslag op taalgebied. Hieronder geplaatst een punt-gedichtje dat actueel is in verband met de Kanaalzone.

Afsluitend:

De kinderen speelden ook Schuilevinken,
Bedacht door Driek, grandioos bij de pinken!

Dat rijmt!

Theo van de Loo
Daags na Beloken Pasen 2007

MER NOG ERGER.....

De Meulestroat, die is dursneë
dur un kanaal, dè witte wel.
Er over li un gammel brugske
soaves zo donker es un hel.

Somwijle brandt er wel un lempke,
mèr heel dikkels toch ook nie.
En onlangs toen ik steewaarts keerde,
stiet ik er hevig menne knie.

Dè is het heden, mèr nog erger
zal vuur ons de toekomst zen;
want heel gauw komt er de berger;
er zal dan hellmol gen brug mèr zzen.

Minsen die er over wont,
stikt de koppe bè mekander
en vraagt, verenigd in nu bond
on 't Kerstmenneke: un "zondagspont".

Schuilevink

INHOUD

COLOFON	1
VAN DE BESTUURSTAFEL	3
GEZOCHT EN GEVONDEN Gerard Smetsers	4
STRAATNAAMGEVING Jacques van de Ven	5-6
FIETSEN IN BRABANT VAN 1881 TOT 1900 André M. A. Strooper	7-16
VERSLAG JAARLIJKS UITSTAPJE HEEMKUNDEKRING Jan Kuijpers	17-20
SCHUILEVINK Theo van de Loo	21-27
INHOUD	28